PANEGYRICVS LVDOVICO XIII.

Vindici rebellionis, domitori Elementorum, æterno triumphatori:

Pro fracta Britannia, pro ſubiugato Oceano, pro triumphata RVPELLA:

Dictus in Collegio Burdegalenſi Societatis IESV,

A Stephano Petiot, Lemouice, eiuſdem Societ. Rhetorices Profeſſore.

Ad Illuſtriſſimum D.

D. IACOBVM GADDIVM.

Burdegalæ, & Bononiæ,
Typis Clementis Ferronij 1637.
Superiorum permiſſu.

Digitized by Google

Digitized by Google

ILLVSTRISS. DOMINE,

SIcuti florum ſemper feraciſsima fuit Gallia, ita florida ſemper genia auream ſuam inuiuit ad vmbram; ibi enim rens eſt influxus, vbi auſunt flores, qui ſi ſplenre propinquos, odore certè notos attraxerunt. Ecce ues Io. Baptiſta Manzi(iunctas laudes ne quare euit ipſe) qui dum perenum rimatur Parnaſſum noſtro iam abundè verſa-

tus, auream hanc Panegy-rim erudito reſperſam pul-uere Liliorũ ad vmbrã quie-ſcere videt: dolet Phœbo diem inuideri: & me, vt Gallicas paginas Italico ſu-bijcerem prelo hortatus, Ro-manã hanc ait eloquentiam, licet non natam Romæ; do-nec.n. habuit Italia Cæſares, habuit & Tullios; receden-tes in Galliam Cæſares (Cæ-ſares inquam non nomine, ſed victorijs) ſecuti ſunt Tul-lij non nomine, ſed eloquio: ibi .n. decet eſſe calamos, vbi ſunt gladij; & quia Cæ-ſar ſemper eſt in vtroq;, ſty-

lus

Digitized by Google

lus Gallicus æquè ferreus eſt in acie, ac aureus in roſtris. Quod ſi Romanas quis neget has eſſe periodos, quas videt ingenio, non verbis grădeſcere, gloriabitur Gallia, ſe reperiſſe, vbi eſſet ſola in eo, in quo habuit ſocios; immo ſe ducem eſſe, in quo Ducem ſequitur Romă. Dubităti mihi ad cuius tectum, tanquam ad eruditionis hoſpitium, aduenam hanc, & nunc primum Italico donatam & Cælo, & prelo Panegyrim dirigerem, indicauit domum tuam, Illuſtriſſime Gaddi, vbi non

Italiæ modo, ſed latina quo-
que muſa Parnaſſum fecere;
quia ibi ſolũ Apollinem ha-
bent. Arripui ſubito diutur-
nis quæſitam votis occaſio-
nem Illuſtriſs. tuũ in purpu-
ris æquè, & in libris nomen
meis typis efformandi, vt
aſſueſcant illi nomini mea
gemere prela, cui ſi quando-
que dabitur materia, gaude-
bunt ſe rudi hoc opere æter-
nitatis obſequia dedicaſſe, &
futuris glorijs ſola tanti no-
minis appellatione præluſiſ-
ſe. Venit Gallicum opus Ita-
lico tuo nomine ſibi famam
quæſiturum; tu vide an il-
lud

Digitized by Google

lud tua dignum cēſeas Academia, in qua te Præſide eruditiſſimi quique Senatum habent. Eques ſanè Manzinus pauculis hiſce folijs attritionē potius in legentium manibus, quam puluerem in pluteorum angulis expectat, illius .n. Societatis opus eſt, ob cuius doctrinam inanis eſt iam illa querela, quod erudita ſecula degenerarint in plumbum, quādo meliori fuſa metallo ingenia in Soc. Ieſu Athenæum habent, vbi, dicerē, è Iouis cerebro noua ſemper prodit Minerua; ſed fabula non eſt, vbi vera, &

me-

melior Minerua eſt Ieſus. Tu Illuſtriſs. Gaddi, cui nihil eruditionis eſſe poteſt peregrinum, oſtende tui nominis in vmbra poſſe olim Gallicam, & barbaram, nũc Romanam licet poſtliminio reuerſam dictionem iterum Ciuitate, & Academia donari. Vale.

D. T.

Deuotiſs. Seruus

Carolus Manoleſſius.

PA-

Digitized by Google

PANEGYRICVS LVDOVICO XIII. DICTVS.

ATtigiſti gloriæ verticem, REX INVICTISSIME, adepta es votorum ſummam, fortunatiſſima Gallia, tenes faſtigiũ dignitatis, Chriſtiana Religio. Bellum illud aliquando confecimus, ad quod vnum toto ſæculo cõmunia om-

nium vota, priuata ſin-
gulorum ſtudia, publica
comitiorum cõſulta, ſa-
crorum auguſta ſolem-
nia, Regum expeditiones
innumeræ, multorũ ter-
ra, marique contentio
præliorum; belli, paciſq;
quotidiana conſilia, Rei-
publicæ demum totius
rationes, motus, ſenſus
vniuerſi referebantur: ne
quis poſſit ambigere,
quin hoc vno cardine
fortuna ciuium, ſors Gal
liæ, maieſtas imperij ni-
teretur. Habet ſuperbia
ſuos gradus, ad extremũ

de-

Digitized by Google

deuoluitur,poſtquã peruenit ad primũ; qui non nouit vltrà creſcere, ruere cœpit, nihilque tam propinquum eſt caſui, quam quod eſt ſummũ: cœlum ipſum, quo nihil altiùs occurrit aſpectui, fatum expectat, & momento ſæpiſſimè perit, quod ægrè ſæculum peperit. Sic illa iacent tot annis ſudata perduelliũ propugnacula, diſſipatæ ſunt ingentes illæ Britannorum claſſes, vtrorumque iuncta cum extrema rerum deſperatione in-

credibilis audacia corruit; terræ, maria, tempeſtates ſuccubuerũt fortitudini regiæ: locis demùm vniuerſis profligata Rebellio, ſimul omnia ſibi ſenſit præter inferos eſſe concluſa. Quæ immẽſitas gloriæ, naturam totam vnius triumphi pompa traducere, vtque pauci homines parere diſcerent, elementis omnibus imperare! Quod ſi adhuc aliquis ex illa furioſorum hominum turba, qui humanę fidei deſertores ſenſim à diuina de-

deficiunt, de æternitate huius imperij dubitauit; fateatur errorem ſuum hodie, poſtquam illud videt perduellionis ruinis impoſitum; fœliciq; cõmutatione fatorum, à REGE LVDOVICO, immortalitatem regni, nominiſque Gallici confirmatam, ex quo hæreticus deſertor occubuit. Cui enim cœlum aut lubentiùs laboret, aut glorioſiùs, quàm ei principi qui numinis hoſtes euertit? Quem alium coronet ambitu ſæculorum,

& temporum, quã cum à quo tot laureis coronatur? Delubris eos coluit antiquitas, qui iſtis minora feciſſent, & pro Dijs habiti ſunt apud ſuos, qui tecum, REX FORTISSIME, comparati, vix homines viderẽtur. Quot tu ergo fana, ſi vixiſſes illis temporibus, neque te ad fœlicitatem noſtram fata ſeruaſſent, quas ædes, quo numine conſecraſſes? Quam Religionem populis attuliſſes? Non ciues, vt aliorum ſolebant,

ſic

Digitized by Google

ſic tuum funus expectaſſent, tempus illud ſacrificijs occupaſſent, ipſe viuus habitaſſes in templis, auxiſſes orbis cerimonias, & aris impoſitus, quibus auribus noſtris nunc percipis, eiſdem omnium vota gentium accepiſſes. Verùm tu qui ſolidis abũdas laudibus, hac inani ſuperſtitione non indiges. Non creſcit mẽdacio veritas; ad ſuperos vita, non fama nos euehit. Tuis maior es incrementis, quàm fictę religionis encomijs;

mauis ſublimi demiſſione maieſtatem tuam extollere, quàm abiecta ſuperbia, & ſordido faſtu deprimere. Gaudes conſcientiæ bonis, nullaque præterea re, quàm virtute, vis cæteris eminere mortalibus; adeoque diuina cum facias, humanam ſortem non erubeſcis. Faceſſat ergò vana hæc ſpecies religionis, vetat ipſa religio regis laudes ſacrilegio proſequi: quàm ſunt illa deformia, quæ crimine calamiſtrantur: virtus virtute

tute laudatur, numquam conſecratur à vitio. Votis publicis oratores alij ſuorum principum facta cõmendent, faciam ego vt intelligant vniuerſi, te tuis factis, REX AVGVSTISSIME, vota mortalium ſuperaſſe; & ſi vota vniuerſorum, quãtò magis mea vnius præconia ſuperaſti? quidquid tamen de te dixerimus, dictũ erit magnificè, quia nihil feciſti humiliter, & demiſsè; toties ampliſſimè laudaberis, quoties verè, quæ geſſeris narra-

buntur; rurſuſque toties vera de te audies prædicari, quoties recitabuntur ampliſſima. Ornaſti tu tua facta, corrumpet qui meliùs ornare voluerit. Mitto igitur eſſe ſollicitus de cultu orationis, poſtquam tantus eſt ſplendor in ipſa materia. Narrabo ſine multo apparatu quos hoc bello hoſtium populos viceris; quam rupem, quam Rupellam expugnaris; quas procellas, & maria fregeris. Sed adhuc neceſſe eſt ſcire, quod dicendi

initium, quem modum facere debeam: nõ quod laudes tuas, quæ ſunt immenſæ, credam vllis terminis definiri poſſe; ſed ne infinita fiat oratio, ſi in proferendis tuis trophæis, velim ire per ſingula. Sequar igitur in ſcribendo, ordinem agendi tuum, & cùm magnitudinem hoſtis, quem oppreſſiſti demonſtrauero; tùm pugnæ genus exponam, ſeriemq; victoriæ.

Hoſtis erat vincendus ille, qui ſuopte ingenio ſemper elatus, nunc cer-

tè longo virium ſuarum vſu, & fortitudinis experimento, ſupra modum tumidus, certior ſibi sēper de victoria, quàm de prælio videbatur. Erat communis omnium ſenſus, Rupellam temeritate, & audacia tentari poſſe; nulla arte, aut machinis capi poſſe: quæ hinc arduis quidē propugnaculis, foſſa præcipiti, pēdenti vallo, continuato aggere, lenta palude, molitione multiplici incluſa eſſet; illinc verò latiſſimo, altiſſimoque freto

mu-

Digitized by Google

munita,cui proiectę turres incumberent,& obijcerentur portæ, trãſuerſis cratibus, horrenti ferro, armatis nauibus, feralibus tormentis, ineluctabili catena vallatæ: adeò multiplici carcere debuit, antequam moreretur, includi rebellio! quæ ſe virtute tueri non potuit, debuit machinis, & quęſita munitione defendere. Quot dementia vallis indiget? ſeipſam innocẽtia ſine cuſtode tutatur; impietas nullo arcium munimento ſecu-
ra

ra eſt. Medijs ſoluta Rupella viuebat in vinculis; ſemper pauida, quia ſemper rea; ſemper de præſidio ſollicita, quia conſcientia ſceleris ſemper obſeſſa. Accedebat vis annonæ incredibilis, vini, frumentique numerus ingens, apparatus denique rerum omniũ toto ſæculo meditatus. Nimirum omnia ſibi neceſſaria timor putat. Præſtò erat exercitus in Occitania, reliqui ſigno dato in caſtra venturi, palam & publicè dicebantur. Sub-

ſidio-

Digitized by Google

ſidiorum præterea op-
portunitates innumeræ,
robur Angliæ cõiuratæ,
præſidiarius miles erat
intra mœnia receptus, vt
pugnarent exteri, ciues
ſine periculo triumpha-
rent. Non obſcura erant
iurata ſociorum auxilia,
& cæterorum hæretico-
rũ varijs locis factiones;
petebatur hæreſeos ca-
put, quiſq; manum obie-
ctabat. Procerum etiam
quorundam, vt rumor
tulit, enormes coniura-
tiones celebrabantur, il-
lius nefariæ ſocietatis ta-
bu-

bulæ,perduelliumque ſi-
cariorum adſcripta fu-
neſto catalogo nomina
circumferebantur, con-
fęderatorum dignitas (ſi
in proditione patriæ ali-
qua dignitas eſſe poteſt)
famam, nomenque ſce-
leribus colligebat; quem
deterrebat atrocitas fa-
cti, facientis authoritas
inuitabat. Immēſas quaſ
dam habet vires ad per-
ſuadendum nobilitas ge-
neris. Specioſa ſunt cri-
mina, quæ in purpura
nutriuntur. Ad hæc infi-
nitis bellorũ ſumptibus

Regis exhauſtum erat ærarium, nobis tum claſſis nulla, quadriremes iampridem dimiſſæ, caritas annonæ hoc tempore ſumma, frugum interitus, vrgens fames, graſſantes morbi, peſtis locis omnibus multa: malos premebamus, malis obruti; obſidebamus paucos, omnes obſeſſi; vix licebat viuere, & vincere volebamns. Augebat infinitè ſuperbiã hoſtiũ longa belli experientia; quippequi nõ ſolùm olim ſæpè, modò cũ Anglis,

glis, modò cum Batauis, partim cũ Hiſpanis, partim cum Luſitanis conflixiſſent: ſed & nuper Regis claſſem tum oceani, tũ mediterranei maris copijs inſtructiſſimā duobus prælijs fortiter ſuſtinuiſſent Quis in tanto apparatu Rupellę ſenſus? Eò deuenerat impudentiſſima ciuitas, vt dudum cæteris gẽtibus cladis metum inferre, regũ purpuram, leges, & oracula conculcare; Reipublicæ ſuccum, & ſanguinem exhaurire; cædes, &

in-

incēdia circumiectis regionibus, & agris obijcere;antiquas Druſiaci prę lij, Dionyſiaci, Iarnacenſis, Moncontorijque tragœdias renouare facilè poſſet. Tantùm erat in impudentia roboris, tantùm virtutis in ſcelere! Rupella reginam agebat, imperare docta, quæ nūquam parere didicerat: adminiſtrabat omnia sūma auctoritate, cœtus prouinciales indicebat, publica comitia conuocabat, militem tùm domeſticū, tùm externum con-

cōſcribebat, prouincias, præfecturaſque diuidebat, ius cudendæ monetæ ſibi arrogabat, inurebat ſigillo, ferebat edicta, imperabat pecunias, portoria exigebat, in omnia demùm tyrãnico dominatu inuadebat, vt incertum videri poſſet, pluſne Regi per auctoritatem, an ſubdito per crimen, audaciamq; liceret. Horrebat immaniter Rupes iſta, celſaque fronte creſcebat in dies, vt ponderoſiùs rueret: periculis ſuperbiam animabat, e-

ri-

Digitized by Google

rigebatur denunciatione bellorum, vel ipſa ſanguinis ſpecie paſcebatur; decernere videbatur illi triumphum, quicumque prælium indicebat; maiorque perſuaſione, quã robore numquam ceſſabat ab iniuria, ne cauſæ bellorum interirent; ſcelus alebat quotidiè, vt vel crimine prelia naſcerentur. Quis tandem hanc arrogantiam, hos ſpiritus frangeret? neſcit timere, quæ tanta ſperat, neſcit cedere tot victorijs inſtituta. Vbi periculum, inquit,

quit, ſi noluero periclitari? vbi hoſtis, ſi ipſa mihi non fuero inimica? didici vincendo quid poſſim. Sic plena ſui Rupella ſe impudenti ore iactabat.

Mouebat illud nos quidem, cùm nobiſcum funus iſtud domeſticum viueret, penè tamen vetabamur fateri dolorem noſtrum, miſeriæq; maioris metu, vix licebat in cõmuni miſeria vultum portare fortunæ. Sedebat enim in regni viſceribus virus illud, quod ſine mi-

ſe-

ſerabili pectoris totius laceratione non poterat euomi; quodque niſi euomeretur, Reſpublica nõ poterat conſeruari. Oppreſſerũt Pãnonas Hunnij, Græcos Turcæ, Italos Oſtrogothi, Hiſpanos Viſigothi, Syrios, & Aegyptios Sarraceni, ſed illorum immanitas cũ rebellium hæreticorum furore comparata, humanitas dici poſſit. Ferebamus iugum Franci, quæque cæterarum gentium ſeruis dat Gallia libertatem, ipſa ſeruitutẽ à ſubdi-

ditis quodammodò tolerabat, adeò probrum illud imperij, nec ferri poterat, nec auferri. Quid? non deſperat propterea Carolus IX. ſed anno milleſimo quingēteſimo ſeptuageſimo ſecundo colligit totum robur imperij, floremque nobilitatis, conſcribit numeroſum exercitum, vim tormētorum maximam rotat, immenſos ſumptus facit, Ducē Andegauenſem copijs præficit, qui illo bello Rex Poloniæ electus, fęlici ſceptrorum

or-

ordine, venerandũ Henricorũ nomen, & ſeriem aucturus erat; & ab Sarmatico illo tyrocinio major venturus ad Galliæ principatum. Is Rupellam aduolat, caſtra metatur, copias explicat, vrbem vallat. Proh tempora, quam me labem refricare coegiſtis! Erat in armis pro rege, regis ipſius frater, Dux præſtantiſſimus; arma Rex Nauarræ coniunxerat, Henricus ille nondùm magnus, qui & ipſe feliciter ſucceſſit in regnum: ade-

rant viri principes Condæus, Contynus, Duces Montiſpenſerij, Guyſij, Aumalæ, Niuernenſes, Longauillæj, Bullionij, alijque toto regno proceres infiniti; accurrerat ex mandato regio fortiſſimus ille Biro cum cohortibus octodecim, turmis equitum ſeptem, machinis muralibus vndecim. Quid pręterea? quinquaginta millibus armatorũ Rupellenſes obſidentur, tormentis ſexaginta nulla intermiſſione murum quatientibus vrbs oppu-

gna-

Digitized by Google

gnatur, parte alia ſuffoditur, alia quaſſatur: fit labes ingens, & à vetuſto vrbis fonte ad Euangelij propugnaculum, quod vocant, mœnia lacerantur: turris Cognienſis à fundamentis euertitur, nouies in vrbem irrumpitur, nouies Rupella collata in vnũ omnium ſigna ſuſtinet. Quid tandem? cecidit in irritum totus ille quam magnus fuerat apparatus, ſtetit Rupella nondùm benè deguſtata, fuſæ obſidentium copiæ, mutilati non

pauci, trucidati innumeri, obtrita prima acies, lacerata proxima, territa diſſipataque poſtrema, viri principes multi miſerabiliter cæſi, miſſa è tormento pila Dux Aumalæ interfectus, Dux ipſe Andegauenſis penè illa clade implicatus, niſi excuſſum in illum plumbum, fidelis armiger nomine Vinſius, interiecto corpore recepiſſet, ac demùm vndecim millia noſtrorum, calamitoſa ſtrage deleta. O rupem hominibus inacceſſam! O for-

Digitized by Google

O formidabilē hoſtem! O inexpugnabilem ciuitatem! qui pugnantium cumuli! ſed qui tumuli ſepultorum! acceſſerunt innumeri, facilè fuit numerare qui receſſerunt. O rupes! O clades! O funera! illa tamen Rupella, rupes illa, ille victor populus, populus ille tot ferè palmarum, quot capitū, tibi, LVDOVICE, relinquitur debellandus. Hic habes Cannas Hannibal, hic Actium Auguſte, hic Ciliciam Alexander, hic Carthaginē Sci-

pio, hic Pharſaliam Cæſar. Accedant recentes omnes expugnatores arcium, & ampullati rerũ geſtarũ amplificatores, ſuas expeditiones conferant cum obſidione Rupellæ. Verrucam iactant, vnum ſcilicet terrę iugerum. *De quo quis viſo dicere poſſit, vbi eſt?* Oſtẽdam ſuam oſtentant, illudne receptaculũ paucorum dé naui hominum, & exilium piſcatorum? Rhodum inſulam memorãt, ſed interceptam, & Chriſtianorum Principũ auxi-

xilio deſtitutam: Iuliodu-
num afferunt, ſed vaſto
murorum ambitu diffi-
cile ad tuendum: Meli-
tam prædicant, ſed belli
caſibus ſuperiorē: Vien-
nam loquuntur, ſed in-
expugnabilem Soliman-
no: Metas celebrant, ve-
rè metas, quas antiquo
opere malè munitas, Ca-
rolus tamen Quintus,
centum armatorum mil
libus fretus, non potuit
trāſgredi. Nos Rupellam
dicimus expugnatam à
LVDOVICO, cæteris
omnibus inſuperabilem:

Rupellam, inquam, non vaſtam amplitudine, non deſertam infrequentia, non preſſam anguſtijs, nõ rudi defenſam milite, ſed in regni finibus ſitã, confœderatis gentibus finitimam, omnibus belli præſidijs opportunã, veteri quidem, ſed multò magis recenti munitione formidãdam: cuius portus nõ ſit accerſitus, foſſaq; quæſitus vt Antuerpiæ; non incommodus, & difficilis, vt Iccius; non periculoſus, vt Oſtendæ; non vaſtus, vt Gratiæ ſi-

Digitized by Google

nus:ſed tùm loci natura, tùm arte omni firmatus, vt incertū eſſet plus naturæ deberet, an arti, dū ars naturam ſuperaſſe, natura nullū arti locum reliquiſſe videretur. Tātus nimirùm eſſe debuit, qui ad arma Regem tantum adigeret;alteri enim ſit inuictus neceſſe eſt, quemcumq; LVDOVICVS oppugnat, qui cæterorum ducum deſperationem in victoriā vertit, & per aceruatos confectorum hoſtiū cumulos, ſuorum currus agi-

tat triumphorum.

Metuenda quidem erat diſſicultas cingendæ ciuitatis, procelloſiſſima præſertim anni tempeſtate : timendus hoſtilis exercitus, qui aderat è regione Rupellæ, Anglus ille mari cedere neſcius, infinitis naualibus prælijs, victorijſq; ſuperbus : moram feciſſet alteri locus ipſe, qui ſtagnanti palude ſimul inſalubris, atque ſubſidens, ſolus obſeſſuris erat relictus : occurrebat ingenium accolarum, quorum maxi-

ma pars, vt erat hæreſis labe corrupta, ob ipſam quoque viciniam poterat eſſe ſuſpecta: cõmouebant omnes, priſcæ tùm externorum, tùm ciuium noſtrorum hiſtoriæ, qui tot, tanque numeroſis exercitibus inſtructi, toties fruſtrà cum Rupella contenderant: videbat Rex ipſe rebellium horrea cumulari expilatorum populorum commeatu, ſpolia prouinciarũ in vrbem quotidiè comportari, quodque grauius erat, nõ vno

prœlio rem poſſe confici, ſed locum, ſtagna, paludes, æſtuaria, turbines, imbres, procellas, terras, maria, deſperatoſque rebelles; eſſe ante ſuperandos, quàm Rupella potiretur. O difficultates immenſas! ò inextricabiles ſeries prœliorum, laboreſque perpetuos! quem non iſta moles rerum oppreſſiſſet, quæ Regis animum omnibus difficultatibus celſiorem erexit. An putatis hoc aſpectu negotiorum, bellorumque nexibus eſſe cõmotum?

Digitized by Google

tum? audite quæ dixerit, dicturi ſæculis quæ audiſtis. Ibo, inquit, ibo maioribus meis maior, & nobile poſteris argumentum, tulit ſuperior ætas, quod ſequutura non feret; pereant, aut pereant quos Deus noſtro ſubiecit imperio; ad pedes cadat, qui mecum ad manus venerit, & infœlix congreſſu, nobilitetur interitu. Hæc oracula lituis, & buccina commutauit, conclamatum eſt ad arma, cõtractus exercitus, Rex ipſe nondùm

è gra-

è graui morbo receptus, cum lectiſſima nobilitate fudit ſe Pariſijs, militem rapuit, Rupellam aduolauit, tenuit, cinxit, perdidit. In quo quid primum nos mirari iubes Imperator, exordiũ belli, an exitum? celeritatem aduentus, an conſtantiam obſidionis? hoſtis audaciam, an fortitudinem tuam? vtrumq; certè ſtupore digniſſimum, niſi quòd teneor promiſſi reus, & neceſſe videtur ſeriem recitare totius belli, cuius difficulta-

tatem expoſui : nos ſatis, ſuperque hoſtis audiuit, te videat aliquando; gaudeat Rupella de robore, dùm te intueamur hoc altero orationis loco , de illius contumacia triumphantem.

Erat, vt diximus, conciſus æſtuarijs locus, in quo vno caſtra metari Rex poterat, paludes interiectæ admodum inſalubres, cœlum craſſum, ſolum lubricũ, ſtagnum mutum. Proh ſuperi, per quot bella, ad vnum bellum eſt ventum! Quo-

ties certatum eſt, vt ſemel certare liceret! Stagna oppugnauimus primùm, antequam procellas expugnaremus; hæſit in palude noſtræ militiæ rudimentũ, vt in Oceano victoria tota conſiſteret. Solum arriſit diſciplinæ, cœlum affulſit victoriæ, locus ipſe viſus eſt dediſſe locum virtuti. Caſtra mõtibus vallauerit Hannibal, Tamerlanes in vrbis modum ædificarit, Attila militaribus pellibus obruerit, ſarcinis Græci, curribus Germani,

Digitized by Google

ni, teſtitudine Romani ſe texerint: tu, Rex inclyte, qui nolebas ſuffurari victoriã, in aperto campo ſediſti: In hac, inquã, æquata planitie, noſter explicatur exercitus, vt hoſtis implicaretur; Inferuntur ſigna, ne lateret aduentus, vrbs ex itinere ſalutatur, adeò expetebatur. Dum hæc geruntur, miles ſortiri vultu perduellem, terrere geſtu, ſpe ipſa diripere. Nutaſti, credo, furioſa rebellio, cum te foris LVDOVICI IVSTITIA, domi con-

conſcientia ſceleris obſideret, impalluiſti quę ruborem amiſeras, nunquā alba magis (quippe te vrbem Albam prædicas) quàm cùm alba Imperij lilia ſuſpexiſti. Sed quò à Rege diſceſſimus? imo verò quò Rex diſceſſit à nobis? auolauit celeritate victoriæ, en iam toto Rupellæ ambitu ſe maieſtas illa diffudit. Virtus nullis limitibus continetur, ſed impatiens clauſtri, vltrò ſe iactat, ſui nominis, & numinis explicatrix. Parum fuerat ſcili-

li-

licet labore ſuperaſſe loci naturam, niſi artem victor noſter ingenio ſuperaret. Tota igitur continenti propugnacula iubet excitari, aggeres extrui, vallum duci, triumque leucarum circuitu, Rupellam foſſis iuxtà, & interpoſitis ſtatiunculis, ad cõmunicationem armorũ circumſcribi. Sequuta eſt Ducis imperiũ celeritas operis inuſitata, hic vallum ferre, ille cæmenta conuehere, lapideſque portare, palum alius defigere, alius humum

mũ egerere, ceſpite moliri tectum, fingere, inducere, cumulare, exaggerare; ſui quiſque gradus obliuiſci, dignitatem labore metiri, meritum opere, maior ille prædicari qui actuoſior, ille præfici qui plus aliquid perfeciſſet, pro ſe quiſque demum contendere ne illo laboris certamine vinceretur. Addebas interim fatigatis alacritatẽ, humanis. PRINCEPS, omniũ onera vultu portabas, laborem nutibus ſubleuabas, opus laudibus

bus compenſabas. Quid extuliſtis tãtopere priſca monumenta Dionyſium, quòd ſexaginta millia operarum exerceret, cùm mœnibus areas Syracuſanas ambibat? quid Neronē hiſtorici, quòd humeris corbem ferret, cũ Iſthmum Corinthiorum perfodiebat? quid Caracallam annales, quòd sẽper laboris initium faceret, cùm in caſtris agebat? quid Manuelē Comnenum Gręci, quod ſaxa veheret, cùm Doryleum renouabat? quid Cõſtanti-

tinum Romani,quòd terram foderet, cùm magnificentiſſimi tēpli fundamenta iaciebat? LVDOVICVM habēt Galli, qui ſingulis militibus adlaboret, tantùm ipſe conficiens operis, quantùm imperet vniuerſis: architectus in opere, miles in vallo, dux in agmine, vbique Auguſtus. Sed, vt video, dedignaris hāc laudem,ſapiētiſſime REX. Tua tantùm eſſe putas, quæ tecum nullus alius fecerit; mauis ferre virtutis,quàm laboris enco-

co-

Digitized by Google

comium, illa in te egregia, hic tibi communis cum milite fuit. Pugnauerat Imperator ingenioſa compoſitione caſtrorum, reliquum erat vt diſciplina, & ordine militię triumpharet; ſcripſit ergo militibus ſuis eas leges, quæ vt ſibi ſcriberentur contendere ipſi debuiſſent; docuitque priùs vincere morum integritate, quàm firmitate neruorum. Et quidem quiſquis in hæreticos pugnaturus eſt, debet virtute, quàm manu certare

va-

validiùs. O nouam bellorum faciem, nouumque gen⁹ oppugnationis! hactenus creditum erat peruerſo, & præpoſtero præliorum vſu, bellum ſine cæde, ſine facinore, ſine cōtumelia numinis geri vix poſſe; ſed ex quo noſtrum militem vidimus à cruore, à libidine, à conuitio tàm alienum, credi cœpti inter ipſa arma, locum eſſe virtuti, ſceluſque non ſtipendiarium eſſe belli, ſed voluntarium adminiſtrum arbitrij. Quid quod to-

tum

tum exercitum concolo-
ri veſte donauit, vt qui
corporis cultu ſimiles eſ-
ſent, ſolo animorum or-
natu diſtinguerentur, &
quantùm alij bombyce,
& purpura nitere amant;
tantum ipſi virtute cæte-
ris eminerent: Ibant olim
milites in aurea veſte ſub
Antiocho, in picta chla-
mide ſub Sertorio, in
purpura ſub Cleomene,
in expolitis armis ſub
Cæſare, in rubenti ſagulo
ſub Artaxerxe, in cãden-
ti tunica ſub Cyro, in
ſcuto puniceo ſub Age-

ſilao, in fibulatis auro caligis ſub Aureliano, in amictu argentea cruce ſignato ſub Conſtantino: Ierunt noſtri ſub LVDOVICO, in veſte non ad delicias molli, non ad pompam ambitioſa, ſed ad militare robur, & pugnam accincta, ferro, non auro miles indiget, bellum ardore geritur, non nitore.

Intereà dum veſtem militum contemplamur, nudata eſt ſuis arboribus, vitibus, hortis, ſegete, ſepibus tota quæ ad

Ru-

Rupellam eſt planities, diſtributus in claſſes, & manipulos exercitus, defixa ſigna, obtentæ pelles, ſubſtructa longo ambitu ꝓpugnacula duodecim, inter ſe foſſis cõtinuata; diſpoſitæ ex interuallo, vigilibus, & excubitoribus ſtationes deſcriptione multiplici, rotundæ, quadratæ, extantes, depreſsæ, proiectæ, ſubductæ, lunatæ, cyclicæ, hemicyclicę, triquetrę, quadrangulares, variæ: perduellis denique ciuitas omni à terra aditu pro-

hibetur, cauendum eſt tantùm, ne euadat Oceano. Nondùm, vt fatear, qua parte vaſtiſſimo ſinu alluitur, concluſa erat, ſed adhuc ſedebat in portu, quia portum nõdùm claſſe tenebamus; quamuis enim ex vtroque littore fortiſſima caſtella obijcerentur, vnde multa vno ordine tormenta in nauigia detonarent, peruium tamen erat mare, & facile vltrò citròque commercium. Quis hanc Rupellenſi eripiat facultatem? Venerant quidem ſup-

ſuppetias exteri, vt hoſtem ab inſulis noſtris expellerent, ſed ſeriùs appulerunt, ſiue quòd grauiores naues ducerent, ſiue quòd obſeſſam inſulam (quam Rèam eſſe omnes intelligunt) vnus LVDOVICVS IVSTVS poſſet abſoluere. Etſi verò noſtra fœlicitas inuidit illis victoriæ gloriam, hòc tamen fortiſſimi iudicandi ſunt, quòd ſoli mare tenuerint, quòd eos non expectauerit Anglus, quòd nullus obſtiterit;

& qui tardiùs veniſſent, priùs vicerint hoſtem, quam viderint. eſt inexperti temerè in negotia ruere: lentè feſtinare, ſapientis. At at, dùm iſta præſidia moras trahunt, tenet Oceanum Rupellenſis, eripienda ſunt illi maris effugia. Hùc agite veſtros myoparones, minutiſſimoſque pontones Armorici, hùc ſcaphulas, & lembulos Aquitani; hæ aphractula, & actuariol Cantabri; plus Gallus po terit in liburnis, quàm i ro-

Digitized by Google

rotundis, & conſtratis nauibus Anglus. Ita factum eſt, non ſine omnium ſtupore, nauigiolis, lembulis, myoparunculis, vectariolis, celocibus, celetibuſq; curſorijs mare tenuit LVDOVICVS annum ipſum pugnare paratus, ſi hoſtem is animus habuiſſet. Quis credat epibadibus cataphractas, lintribus roſtratas Britannorum claſſes ſuſtineri potuiſſe? Fuerit illud ad fortitudinis ſpecimen, erit quod ſequitur ad terrorem.

Non ſatis erat claſſibus inſultaſſe, niſi inſuper inſultaſſet Oceanó: machinatus eſt igitur aliquid, quod homines ſatis mirari non poſſent, ipſa maria pertimeſcerent. Intelligitis quò mea ſpectat oratio, iàmque ſuſpicitis ædificatũ in æquore vallum illud, carceribus frenatos impetus indomiti hactenus pelagi, ne rebelles à iugo ſe liberos forè putarent, vbi mare libertatẽ amitteret. Quis poſterorũ cùm legerit, humano conſilio factum

pu-

putet? quis perduellium cùm viderit neget pelagus iuſtitiæ ſtipendijs militaſſe? quis barbarorum cùm acceperit, teſtes oculos non adhibere volet ad fidem? Illi ipſi qui quotidie videbant formidabiles illas moles, qui pedibus calcabant, qui militares in illis excubias agebant, ſuis sẽſibus non credentes eò laborabant perſuaſione pertingere, quò Regis fortitudo peruenit. Iaciẽda moles erat quæ totum ſuſtineret Oceanum, nec ventorum

quaſſata turbinibus, nec fluctuum aſſultibus verberata, nec æſtus inundationibus ſuperfuſa, obrutaque titubaret. Pij principis erat hoc patrare miraculum, nemo id ſi maxime vellet, præſtare potuit, præter LVDOVICVM XIII. qui primꝰ voluit, quod potuit ſolus. Mare impatiens operis videbatur, niſi immenſi laboris patientia victum eſſet; diſceretque per gradus ſubigi, & ſæuientis freti inclementia imperioſo fræno coerceri.

Digitized by Google

Vnius numinis eſt mutare ſedes elementorum, æternoſque rerum curſus obice temporario ſiſtere: paret Deo natura omnium parens, cæteris hominibus imperat. Sūma erat altitudo maris; ſed altius adhuc Regis ingenium; rapidus vortex, ſed ſtabile conſilium Ducis; dubij caſus, ſed certus, & conſtans militis animus; varij vndequaque metus, ſed vna omnium ſpes, facilius eſſe noſtro Principi, quæ vellet efficere, quàm quę

efficeret velle, qui rerum ſucceſſus ſua voluntate definiens, etſi maiora quàm cæteri omnes feciſſet in Gallia, fecerat tamen ſemper minora, & minora viribꝰ ſuis. Quid? iaci cœpit illius prodigij rudimentum qua parte fretum erat anguſtius, ſatis longo tamen interuallo ab vrbe diſſitum, ne ſi remotius eſſet, architectorum laborem vinceret profunditas aluei; ſi vicinius, labore hoſtium vinceretur, & nocere propinquitas teli. Prin-
ci-

Digitized by Google

cipiò igitur defixæ ſunt ad cōtinendam futuram ſtruem parte omni trabes ingentes, aliȩ trāſuerſæ, & decuſſatæ, vt demiſſos lapides ingenioſis quaſi brachijs amplecterentur; erectæ aliæ, vt primos impetus frangerent, vndas ſupercilio deterrerent; quædā in quadrum ductæ, commiſſæque quadrādo, ſtabiliendoque operi, quædam in propedem, talūque proiectȩ, vt illa machinarum decliuitate, mollique deiectu clementiùs fluctus

ex-

exciperentur , ipſoſque inoffenſos,inoffenſa molitio refunderet pelago. Ingeſta ſubinde generis omnis ſaburra, maxima vis lapidum temerè iacta in profundum , ſuperaddita cumulo vægrandia pondera,nondùm tamen oppleri potuit barathrũ, ſed dum helluatur accepta, nouis pabulis inhiat, quin ponderibus attollitur, effunditur, & amplificatur in vinculis; inſaturabilis,nempèquędam eſt fames, inexplebilis alueus , & aluus Oceani,

par-

Digitized by Google

parte omni fauces aperit, quà pabulum obieceris, hac vorabit,& ſaturitate voracitatē accēdet. Quis illius intemperantiæ modus ſit,& finis difficultatum? oppoſita quidem fluctus eluctabantur repagula, ſed adhuc ſoluta machinatio ſine compagibus erat, ſine commiſſura,ſine cęmento, ſuis tantum librata, firmataque ponderibus; hiabat malè materiatus murus, aquas tranſmittens; conferti ſine ordine lapides cum fluctibus vol-

voluebātur, & trahebantur in præceps: temeraria demùm, & indigeſta illa ſubſtructio, nullo nixa fundamento, hoſti riſus ciebat, metum afferebat militi, animos addebat Regi, qui malit cum natura luctari, quam cum fortuna triumphare. Neque verò diu ſtetit ſine nexu fabrica, ſed ſeipſas aquæ prodiderunt, quæ dum ſe in rimas ſaxorum inſinuant, & crudum parietem interluentes tentant inconditam laxare compagem, ſecum cœ

no-

noſam vliginem conue-
ctabant, & luto quouis
glutine tenaciori conge-
riē aridam officioſè ad-
ſtringebant: peruium
murum repererant, ſed
aquis ſuccedētibus limo
incruſtatū relinquebant:
tranſibant fluctus nun-
quam redituri, & rimas
implebant, qui labes fa-
cturi videbantur imma-
nes. Quid porrò? Ha-
ctenus ſucceſſerat labor,
ſed (vt fert natura ma-
gnorum operum) diffi-
cultas creſcebat in mani-
bus, & quę fuerat initiò
ma-

maxima, major erat in progreſſu: Etenim quò magis ab vtroque littore molitio recedebat, hòc gurges altior erat, & quemlibet aggerem vaſta vorago ſorbebat auidiùs, æſtus ipſe turbulentiùs agebatur, inſana fluctuum volumina medio alueo atrociùs bacchabantur, noſtraque repagula quaſi ſibilis explodebant, mugitibꝰ indignabantur. iam deficiebat materia qua tàm ingēs charybdis impleretur, & niſi latomiæ fuiſſent ſupra quàm credi

di

Digitized by Google

di poteſt vberes, & fœcũdæ, periculum erat ne lapidum penuria fabrica noſtra pendèret, ſed tàm diues vena fuit, vt ipſa ſaxa ſub manum, ferrumq; ſoboleſcere viderentur. cæduũ eſſe dixiſſes lapidum nemus, quod depaſtum ſylueſceret, grãdeſceret imminutum: Hac tam fertili, & copioſa officina fretus maturare cœpit Imperator obſidionem aquarum, lapidicinas recentes aperiri iubet, nouas rupes exſcindi, omni contentio-

ne

ne opus vrgeri, conferri fragmina montium, ſyluas adhuc ingeri, totas terras vndis inferri, glebas ſaxis, ſaxa aggere, aggerem nemore, nemus ſcopulis, ſcopulos montibus aceruari, obuiam igitur materiam pro ſe quiſque rapere, molaria pondera in mare voluere, terrę penetralibus pelagi viſcera ſaburrare, elementum elemēto confundere. Stetit illa tandem vaſta, operoſaque ſubſtructio, veluti porticus toto eminēs pelago,

con-

Digitized by Google

continenti ordine fabricæ, niſi quod in medio ſalo apertus erat tolerabilis aditus, ne omninò maria deſperarent. Nolebas enim prohibere, REX PRVDENTISSIME, ne fluctus laberētur vlteriùs, ſed cohibere rebellionem, ne iterū elabi poſſet; duxiſti quippe ab vtroque littore molitionem directam, ſed medio aluco pendère iuſſiſti abruptū opus, aggeremque continuare noluiſti, vt omnes intelligerent, non quantùm poſſes, ſed quan-

quãtùm velles feciſſe te, qui poteras æſtum fræ-nare qua iuſſiſſes, cui viã faceres quà volebas: Iter vndis reliquiſti, vt rupto muro contumacem vr-bẽ cumulati fluctus in-uadentes, pergerent ad rebelles tuæ fortitudinis nuncij, ſpumantique fre-mitu loquerentur, quàm ægrè, ſinuosèque tranſiſ-ſent: Quanquam enim medio moles hiaret O-ceano, defendebas tamẽ interuallum illud, multi plici lignearum machi narum ordine, & hin

qui-

quidem quà ſe mare latiùs aperit, longa ſerie candelabrorum, vt vocant, naufragijs præluce-bas: Inde verò quà itur in vrbem, demerſis onerarijs, iunctoque nauium inædificatarum rudēte, hiatum incluſeras, vt nullus accederet, qui firmitatem operis non probaret, ibique fortior eſſe videreris, vbi vel robur muri defeciſſet. Sic mare nauibus, fræno, machinis, obice, milite, ponderibus tenuiſti. O conuulſos cardines rerum!
O do-

O domitas naturæ vires!
O humana miracula!
hæſit in lubrico firmiſſi-
ma moles! non fluctua-
uit impoſita fluctibus!
vortices fregit ipſa non
fragilis! ruētis pelagi fre-
mitus audijt ſtatio ſurda!
quæ dum obluctatur o-
ceano, argumentū furo
ris eſt hoſti,& exemplum
conſtantiæ militi.O nun
quam audita prodigia
ſtant aquæ! fluctus ip
pendent! credo admira
tione librati, contra na
tant terræ, non nutāt ta
men, ſed in naufrag

por-

portum tenent ! Noſtri milites pedibus ire, quà nulla præceſſit exemplo, nulla ſequutura ſit ætas ingenio ! tormenta rapere qua vortice rapitur vnda citatior ! excitare tēpeſtates in ſicco ! portum in tempeſtatibus collocare ! ignes in aquis accendere ! terris maria ſociare ! Eſt adhuc in iſta oppugnatione, quòd plura quàm expectaremus regem perfeciſſe miremur, nec illis ſimilem extitiſſe, qui nihil detrectēt, dum nihil impleant ope-

D ris.

ris. Satis erat nobis, ſi ſuperioribus annis pretendi freto catena ferrea po tuiſſet, quæ maris commercio interdiceret hoſtibus: vt autem Rex tot onerarias in mare demer geret; vt tot muralibus machinis, miſſilibuſque littus vtrũque defenderet: vt trabes illas ſolidiſſimas nexis capitibus excitaret; vt crudo aggere glebiſq; ſtructilibus tan firmum luctamen pro cellis obijceret; vt ſupe his molibus, fluctuãti qu vallo ſuum armamenta

rium

rium collocaret; vt ſine claſſe, claſſem Anglorũ, claſſem vndarũ, claſſem turbinum retardaret, nullus auſus eſſet optare, Rex ſolus votis omnibus major, reflantibus licet Aquilonibus, & contra nitẽtibus fruſtrà tempeſtatibus perficere potuit. Quoties enim procellas infremuiſſe putandũ eſt, & immanes aquarũ moles noſtris molibus oppoſuiſſe? vt canes, ſic fluctus obiectis lapidibus adlatrabant; morſu inuadebant, ſed inani; Irruebãt

odio turbulenti, recedebant metu exalbeſcẽtes, & ſpumei, viſo hoſte timidi, qui ante pugnam tumidi ferebantur. Alij repulſam iniquè ferẽtes, immani ſe ſupercilio tollere, vallum ſaltu tranſmiſſuri; alij verſo in ſuccedentes vndas furore, eaſ vorticibus abſorbere, tardare, & fugare ſ[illegible] inuicem, vt poſtremum agmen in bello ſiſti, fu[illegible] garique ſolet, cùm fr[illegible] ctum primum occurri[illegible] Illi feruere acriùs, & t[illegible] ties victi, toties rebell[illegible]
re-

renouare conflictum; Iſti demùm deſpondentes animo, ſe victrici moli ſubmittere, & tumore in reuerentiam mutato libare oſcula, blandiſque illapſibus adulari. Scio multis olim fluminibus impoſitos pontes, & ſæpe calcatã à magnis imperatoribus aquarũ eſſe ſuperbiam, ſed hi omnes aut in opere ſtatim, aut breui ab opere corruerunt. Iunxit Helleſponti quōdam anguſtias connexa claſſe, celebris ille Perſarũ ductor, ſed quid

factum illud habet mira-
culi, cùm hæc ſit natiua
claſſium ſedes? ſimili na-
uium cōtabulatione Ba-
ianum ſinum ſtrauit ter-
tius ab Auguſto impera-
tor, ſed vtrum maius vi-
detur, puppes intuliſſe,
vel terras Oceano? feci
in Munda flumine Iuliu
Cæſar, ſtrage cadaueri
aggerem, ſed ipſi fluctu
mutauere colorē ſuum
illum obicem erubeſcē
tes: Adijt quoque Tyr
Alexāder nauigabili pō
te iuncturus inſulam cō
tinenti, ſed diu fluctuat
illud

illud opus ſine fundamē-
to, idque ſemel hoſtis in-
cendit, non ſemel æſtus
abripuit: Legimus etiam
ſaxeis pilis caſtigatam à
Traiano, & Conſtantino
Danubij, Rhenique fero-
ciam, ſed arduum nō eſt
fluuijs ſilentibus inſulta-
re: aquas Baias ad Aruer
num lacū deducere ten-
tauit Nero, ſed hoc po-
tius conducti foſſoris in-
uētum eſt, quam Roma-
ni imperatoris, qui tan-
tillo tamen negotio vi-
ctus, opus abiecit. Vni
quippe LVDOVICO

conceſſum eſt ex omnibus hominibus, non acceſſere riuos, non foſſas ducere, non aquas auertere, non pontes iungere, non naues copulare, non paludes exhaurire (in quo quæ poteſt eſſe tanta victoria?) ſed ipſos fluctus quàm ſpurci sũt, maria quàm procelloſa, tempeſtates quàm turbulentæ, obice facto cõcludere. Velit fortaſſe in laudis iſtius partem Maximianus imperator accedere, quem Rhetor Be ga neſcio quis, Galliai

vr-

vrbem portu inſignem oppugnaturum, defixis in ſinus aditu trabibus, ſaxiſque ingeſtis, inuium nauibus locum reddidiſſe commemorat: at illa clauſtra (vt eiuſdem rhetoris verbis vtar) qui primus inſiluit æſtus, irrupit; totaquè hæc obiecta fluctibus moles, quaſi ſigno dato. ac peracta ſtatione dilapſa eſt. Nefas eſt autem ſimile quidpiã de noſtri principis opere ſuſpicari, ibit miraculũ iſtud ad poſteros; ſeſeq; ferent immortali fronte

noſtra repagula, fortiora proceIlis omnibus, ipſoque profundo profundiora. Optarint maiores noſtri, vt iſtud aliquando fieret, quod ipſi facere nequiuerunt: ſcient nepotes fieri poſſe, quod factum eſt: furoris ſui terminũ inuenerit pelagus, terminus hic, terminum non habebit: monumenta fient, poſtquam clauſtra eſſe deſierint: pœnas qui viuunt rebelles ſentient, qui venturi ſunt aliquando, pertimeſcent docebitur omnis æta

ſpon-

ſponte verti elementa, vt rebellionem euertāt; ruere fluctus, vt hæreticos obruant, qui pati noluerint Regis imperiū, quod mare ſuſtinuit.

Sed parco prædicare victoriam, quādiu cum hoſte pugnatur: Ecce enim Anglus turbat adhuc, quantùm ſuperiori bello ad Ream inſulam imminutus eſt viribus, tantùm creuit audacia, ſuperbus dum corruit, animoſus dū multatur. Nondùm ſe à proxima clade receperat, cùm vi-

ctorijs noſtris inſtitutus ad prælium tentauit ſemel atque iterū noſtras vires primò facta excurſione, tum ſimulato impetu conatus perrumpere magis repagula. O Stolidum,& Abderitam! quaſi cū firmiſſimo muro, cum numeroſiſſimo exercitu, cum potentiſſimo Rege, illum ſuſtinere non poſſemus, cuius claſſem antea ſine nauibus fregeramus. Quā quam vt video, furor rebellium ad iſtam impudentiam animatus eſ

Ere-

Digitized by Google

duos hoſtes vno bello conficeret; ſic enim viſus eſt eodem tempore Gallos in Anglia, Anglos in Gallia vincere. Venit fulminaſter Anglus, ſtetit in conſpectu citra ictũ tamen, quia ferire noluit, ſed aſpici: proſpecta noſtra mole hæſit attonitus, illàc ſuos milites aditum inuenturos non credidit, quà vix ipſi fluctus viam haberent, ratus occluſum eſſe nauibus mare, patere naufragijs. Explicate tandem Britann conſilium veſtrum, qu:

cau-

Digitized by Google

cauſa aduentus fuit? quæ tã diuturnæ moræ? quis arcanum illud aperiat? aduolaſtis celerrimè, diutiſſimè ſtetiſtis in anchoris: vela explicuiſtis, animos contraxiſtis: ſigna multa, ſignifer nullus apparuit: Leopardos vidimus in vexillo, lepores experti ſumus in prælio: quàm ſimiles vobis, Angli, quàm veſtris nauibus diſſimiles extitiſtis! vos animo pumiliones, illæ coagmentatione proceræ, hoc ſolum habuiſtis cum illis ſimile quod il-

læ

læ tardæ ad motũ erant, vos ad præliũ tardiores. Ænigma fuit aduētus veſter, planè ducendi fuerant diuinatores qui ſoluerent. Alij non naumachiam, ſed Bacchicam expeditionem eſſe dicebant vino Aquitanico metuendam, in qua plu- meri fundendum eſſet quàm ſanguinis: Alij vi- ſendæ obſidionis, alij c- randæ veniæ gratia, ne- mo prælij cauſa venif- ſuſpicabatur. Qui ſem- fractus eſt hoſtis conte- nitur, non timetur : ni-

niſi prædones in noſtras inſulas emiſiſſetis, dubitare potuimus eſſetne hominibus vacua claſſis veſtra, quæ in oceano velut in mari mortuo iners, & otioſa conſiſteret. Puduit illos tandem ignauię ſuę, reuerti in Angliam ſine vulnere noluerunt, facturi plagis fidem audaciæ. Quis eos fortes putaret, niſi prouocãte hoſte pugnaſſent? quis cum Gallis crederet contendiſſe, niſi vulnerati redirent? Simulachrum ergo exhibuere pręlij, quod vt magnum

gnum non fuerit, fuit tamen honorificum nobis, Rupellenſibus, Britanniſque fatale: deduxere naues in aciem, explicuere vexilla, machinas diſpoſuerunt. Gratulari ſibi tam beatam diem milites noſtri, ſe victores dicere, ex quo pugnare liceret increpare tarditatẽ hoſtiũ, votis occupare conflictũ, equites littus tueri, pedites molem: ali Rupellenſibus opponi qui exciperẽt erupturo alij ad Anglos præmitt qui ſegnes irritarẽt: qui la-

laceſſitus Anglus celoces incendiarias, ipſe frigidus in nos miſit: ſignū dedit buccina, ſed receptui: tonitru tormentorū edidit, quanquam non ſurdi eramus ad prælium: fragore pugnauit, & ſibilo, ſed contra vētos: bombus fuit præterea nihil. Tormenta audiuimus, non ſenſimus: ignes aſpeximus, ſed fatuos: fumum vidimus, ſed qui nobis ſplendorem afferret, hoſti eliceret lachrymas: ardebamus animo, dum pice, ſulphureque lucebat

lu-

lucebamus in armis,dum
Andabata pugnabat in
tenebris. Quid tu interea, LVDOVICE? qua
diligentia ſimulanti pu-
gnam Anglo occurriſti?
qua prouidentia tot nau-
fragos ignes auertiſti?qua
prouidentia terra, mari-
que legiones inſtruxiſti!
quàm aptè librari machi-
nas, quàm opportun
diſplodi imperaſti?quàn
vnus fuiſti, quàm multi
plex? quàm diuerſus i
v..o, quàm vnus in om
nibus,cùm ſimul Angl
laceſſeres, ſimul Rup
len-

lenſes obſideres, ſimul de vtriſque triumphares? Ecquem verò nobis de tua ſalute metum iniectum putas, cùm tot periculis caput obijceres, & tuo capite ſalus totius Galliæ verteretur? Meminimus militi ſpeculam tibi editam molienti, vnde citrà periculum periclitantes videres, iratū imperaſſe te opus illud continuo deſtrui, cùmque omnes à te deprecarentur periculum, addidiſſe. Nolle te æſtimari de milite, nec per quæ trium-
pha-

pharent cæteri, vincere: ſed per quæ ipſe vinceres, cæteros in otio triũphare. O ſi animus ille pugnaſſet! quæ hoſti vulnera, quæ exempla militi, quæ argumenta dediſſet hiſtoriæ? Sed qui hun ardorem aſpexit, incen dium timuit, imò tuo nius conſpectu ſub acti hoſtis receſſit in fluctu ne ſi appuliſſet, patereti in terra naufragium.

Quid ad hæc fœdiſſi gus Rupellenſis, toto m ri prohibitus, terris o nibus depulſus, orbe

clu-

cluſus anguſto, & orbe excluſus vniuerſo? quas reſtes iugulis attemperabat? quas in mari vorągines ad pręcipitium veſtigabat? Imminebāt vrbi per gyrum duodecim horrenda propugnacula, quæ terrerent aſpectu, fulminibus tererent: cernebantur tumulis impoſitæ longis ſuſpectibus ſpeculæ: ardui foſſarum anfractus deſcenſu ipſo difficiles, aſcenſu inſuperabiles occurrebant: videbant in cluſi perduelles enormia ſibi quotidie pa-

parari ergaſtula, ſtataria
caſtra dies lætos in pelli-
bus ducere, diſpoſitas eſ-
ſe omni parte excubias;
obijciebantur pro loric
caſtrorũ munitiones lu
natæ, cæmentitiæ gerra
crudę opere ceſpitio ſu
ſtructiones, caſæ ſubte
raneæ, valla protubera
tia: patebant liliata G
liæ ſigna, quæ vel ſuo c
dore perſtringerent
bellium oculos: ſuc
debant ſibi maiori p
tento, quàm ſide co
nuata miracula. Prete
nulli acceſſus, niſi ad
gnan

gnam; nulli exitus, niſi ad exitium; nulla colloquia, niſi ad deditionē faciendam; miles vndique, & vndique miles: arcem foſſa, foſſam vallum, vallum ſpeculæ, ſpeculas ſtatio, ſtationem deſperátio, deſperationē furca vno mortis tenore, ordineque fatorum excipiebat: tenebantur denique foſſis, aggere, vallo, ferro, cuneis, agmine, quid facerent? ſed hæc tantum mali præludia. Accedebat vltima fames, telum quo nullū eſt, in bello cru

delius,quia ſimul ignauè,
&·atrociter perimit.Iam
commeatus omnis erat
abſumptus;herbarum fi-
bris ſolati erant inediam;
radices in hortis; mure
in rutis cæſis domorum
canum,equorũque mor
ticina defecerant in ſta
bulis; frixum,elixumqu
atro iure corium, & m
ceratas ocreas deuor
uerant; letales venen
rum ſuccos in cibũ ve
terant;in delicijs erat
cuta; auro toxica vene
bantur; citrà pretiũ e
quod citrà horrorem
c

ci non poteſt, difficiliùs erat viuere, quàm perire: & in funeſto illo mortis, vitæque confinio, nec viuere licebat, nec mori. Nihil tam præſens quàm fatum; nihil tam remotum erat: longa tabe longiora crimina multabantur: vita trahebatur ambage malorum, & multiplicatis funeribus multiplicabatur in pœnam: mors denique cum vita cõſenſerat, illa vt votum, hæc vt ſupplicium fieret. Tam miſerè hæretici viuunt, tam ægrè rebelles

intereunt. Reptabant in
cōpitis homines ſtrigoſi,
macilenti, capulares, ſine
carne pelles, exanguia ſi-
licernia, tenues vmbræ,
imitationeſque viuorũ,
pallida mortis exordia,
inanes corporum folles
oſſiũ malè congeſta con
pago, continuati oſſibu
neruí; vacui ventres, c
queruli; viri, non iam v
ri, ſed ferales hominu
laruæ. Malè omnino ſi
erat occurſus ciuium
creſcebat mutuo aſpect
calamitas. dum quiſq
legit exaratam in alter
fron

fronte capitis ſui ſententiam; & tanquã in mortis ſpeculo, imminentis funeris imaginem intuetur: alter alteri mœſtum diuinæ vltionis fiebat exemplum. Se morti occurriſſe putabat, qui in fratrẽ inciderat: omnes longa macie torridi videbantur, multati reorum vultus, cadauerosæ frontes, recedẽtes oculi, conſutę genæ, ieiuna labia, otioſi dentes, & lõgi, ſubductum mentum, hiantes fauces, & aridæ. Digni erant tali ieiunio ie-

iuniorum noſtrorum ir-
riſores. Quid plura? vel
ipſa mors viſa eſt labo-
raſſe fame, ita ventre in-
ſaturabili omnes hellua-
batur in vrbe: funeribu
funera cumulabantur
mors deſierat eſſe terro
ri ciuibus, quā vſu quo
tidiano, domeſticaqu
cōſuetudine familiare
habebant: timore ſubl
to deſperatio ſucced
bat: calcabantur teme
& ſine horrore mortu
rum acerui: non lug
bant aliorum mortē, q
ſuam expectabant: ni
fi-

filius patris obitu moue-
batur, quia naturam for-
tuna mutauerat. Vnum
omnium votum perire
citò; metus longiùs viue-
re; ſolatium quamplurі-
mos ſocios mali futuros.
Proiecta iacebant inte-
reà, in ſepulchralibus vijs
ſine ſepulchro cadauera,
& nuda humo, nuda oſſa
voluebantur: cælo tege-
bantur corpora, quorum
animæ apud inferos flã-
mabantur: domus in ſe-
pulchra tranſierant, ta-
men erant omnes inſe-
pulti: nulli qui efferrent

aderant, ſoli occurrebãt
qui efferrentur: hæredes
morientibus nulli, nihil
ipſis etiam vermibus iu-
re funerum relinqueba-
tur: qui bonis ſuccederet
nullus erat; malis vniuerſi
ſuccedebant. Præterea
dicebatur receptos An-
glos eo veniſſe furoris, v
vel cruentis hominũ ar
tubus paſcerentur: fera
les neſcio quas matre
quo effuderant vtero
eodem filios recepiſſ
alios corpus ſuum aluiſ
minuendo: inuentũ eſ
puerum qui famem cr
dis

Digitized by Google

dis demortui fratris carnibus ſatiaret: ſalita eſſe diſtractorum quorūdam militū membra, ſimiliaque voracitatis portenta occultè memorabantur. Rupella denique in carnarium verſa erat: veros Tydæos, & Menalippos, renouatas Buſiridis aras, furioſaque Diomedis pręſepia videbamus. Nulla in vrbe ſalus, quot ciues tot Sandapilarij, tot Maſſagetum popæ, tot carniuori Cyclopes, tot eſſe funeſti carnifices credebātur. Hic amiſſum filium

in mortuorum aceruo quaſi publico ſpoliario quærere; hic enectum fame abijcere; hic diſcerptum, & laniatum ſuſpicari. Omnes denique pl⁹ caninam libidinem dentium, quàm mortem ipſam, famemque timere. Quid, inquam, facerent? in reſtim rei ſumma redierat; ſola ſupererat obſeſſo, aut clementia principis, ſed noluit experiri: aut proprij ferri volũtarius rigor, ſed clam perire non meruit. Vbi grandes illi ſpiritus, quibus no

ſtros

ſtros exercitus diſflare poſſe credebatis Hæretici? vbi folles illi minarum, magnificęque verborum pompæ? vbi ſupercilium illud, cui tantæ victoriæ, tantæque tragœdiæ nitebantur? O rerum conuerſiones! o improuiſam calamitatem, tātis tamen criminibus debitam! o famem! o furorem! o lanienam! Fidem iam habeo annalibus, cùm Cambyſis exercitum referunt eò fame fuiſſe compulſum, vt decimus quiſque miles ſortitò mactaretur,

ferculum inhumanũ futurus: non inficior cò veniſſe calamitatis Romanos, cùm obſiderentur ab Alarico, vt in Circenſibus ab Honorio Imperatore flagitarent, humanæ carni pretium poneret: non nego Caſſilino eò anguſtiarũ redigi potuiſſe, vt apud illos mu ducentis nummis vni vænierit, cùm Hannib immineret: non reuoc in dubium Calageritan rum inediam, qui ne Pompeij manus venir vxores ſuas, liberoſq

ta-

Digitized by Google

famem datur alijs legere, nobis datur intueri, dum Rupellensē videmus. Negotioſus interim in otio miles noſter habitabat in tecto, ſine armis prælia-batur, vrbem obſidebat oculis, ludens vallabat, pacem alebat hoc bello, bellum hac pace confi-ciebat, relinquebat hoſt moriendi ſpatiū: Quan quam eos perire noluiſt Clementiſſime Princep qui ſponte perierunt, n tuo beneficio viuerent perditos ita perdidiſti, vltrà ſæuire non poſſen

ne-

neque tamen ita ſæuijſti; vt omninò perderentur: Iratus es illis, ne diutiùs furerent; latiſſimo ambitu concluſiſti, ne premerentur; vallaſti, vt cuſtodires; cuſtodiſti ſine cæde, vt ipſi ſua ſponte cederent; feciſti denique ſine inuidia sãguinis, quod à me dictum ſine inuidia mẽdacij nulla poſtea natio credet. Prædicabitis poſteri bellicoſam illam quietem, & pacem expugnatricem, dum agros ſanguine naufragos, terras cædibus erubeſcẽtes,

exhauſtas habitatore pro
uincias, fluuios mactato
cadauere retardatos, fa-
moſaſque laniena victo-
rias duces barbari præ-
dicabunt. Sunt illa gla
dij lucra, non ſceptri: fu
roris irritamenta, nõ bel
li præſidia: virtute no
crimine bella geruntu
cruore victor impoten
clementia moderat⁹ vi
cit. Ergo noſter Imper
tor pace maluit incrue
ta, quàm funeſta pal
potiri; maluit vince
quàm necare.

Non te mouet h
pie

pietas, deſperata Rebel-
lio? reſiſtis adhuc tot fra-
cta virtutibus? Cede, Ru-
pella, cede clementię; niſi
parueris ceſſura iuſtitiæ:
Viue Regi, vel morere
tandiu rea, quãdiu clau-
ſa; tam improba, quàm
hęretica; diſce occumbe-
re cum pudore, quæ ſine
fronte vixiſti; diſce cade-
re, quæ toties cecidiſti.
Anglus deſperat, Soubi-
ſius exulat, Rohannus te-
netur, mare concluditur:
omnia te ad exitium ra-
piunt, fames enecat, Rex
obſidet, conſcientia exa-
ni-

nimat, quid dubitas? po-
ne ſuperbiæ metas, pone
modum audaciæ. Reſti-
tiſti rebellis, cedendū eſ
principi. Ceſſit, porta
aperuit, Regem accepi
Triumphate Galli, LV
DOVICVS ſuperauit
fortitudini regiæ ignai
ſuperbia, pietati per
dia, pertinacia neceſſit
ſuccubuit. Imminet
hyems; abſumptus c
omnis commeatus; r
tum parabat in Angl
tam ſæpe fractus Bri
nus; Accedebat in
ad regia caſtra volu
ri

rius miles; exaggerabatur magis magiſque moles in Oceano; audiebantur in vrbe miſerabiles morientium voces, muliebres eiulatus, clamores inconditi; triſteſque vagitus proiectorum infantium; populabatur vrbem totam cumulatis funeribus fames; ciues ad viginti millia extrema inedia interierant; nihil intererat hoſtem acciperet Rupella, an retineret; graſſabatur peior omni malo deſperantis militis immanitas; omnia ſibi licita puta-

ta-

tabat furor publicus, vbi-
que dabantur funeſtæ
tragœdiæ; citiùs ſepul-
chra quàm domos; cada-
uera, quàm homines in-
ueniſſes: mors locis om-
nibus occurrebat. Proh
funeſtum, tragicumqu
ſpectaculum! Tanden
Rupella tot oppugnat
calamitatibus, expugnat
eſt; ſubmiſit ſe princip
triumphatorem admiſ
O nobilē, ac fortunata
victoriam! ò triumph
nulla ætate ſilendū! c
Aquitania pondere, c
opprobrio Gallia, qua
ſi

ſte Religio liberaris I annum obſidio tenuit, victoria ſæculis omnibus permanebit: Viuet typis Rupella quæ criminibus occidit: ſibi perierit, poſteris non peribit: corruit noſtro tempore, æternitati ſtabit. Huc ſtylũ, huc nobiles curas hiſtorici. Narrate populis rebelliũ funus daturum immortalitatem hiſtoriæ; fatum neſcient ſcripta quæ fatum hoc ferent. Quantus accedet ſplendor annalibus, cùm reuerendis tuncum noſtrorum nomini-

bus augebuntur,& popu-
lorum exempla fient me-
morabilia facta Gallorũ?
Attolet ſe in mediis hi-
ſtoriæ monumentis ſere-
no vultu, ætate vegeta, e-
gregia dignitate DOMI-
NVS, Regis frater; qu
multò plus quàm cæter
omnes lætatus eſt ob bel
lum illud confectum, cu
fœlix ipſe initium ded
rat: ardebat ille quide
conficere opus tam a
ſuum, ſed illud intelle
vnius Regis fœlicitati,
fortitudini reſeruatũ.
quidem argumẽtari p
ſu

ſumus ex tam beatis exordijs, quid facturus fuiſſet in progreſſu: & vel ex hac vna expeditione conijcere, quæ Regis fuerit de optimo fratre opinio; ſummæ quippe difficultatis eſt, magnis rebus dare principia, & peritiſſimi architecti iacere ingẽtis fabricæ fundamenta. Eminebit prętereà immortali charactere Henrici Borbonij, Condæi principis inclytum nomen, qui cùm Regis curas externis ſimul, & ciuilibus bellis diuiſas eſſe vi-

de-

deret, eiuſdem auſpicijs profectus eſt in Galliam Narbonenſem, & belli, gloriæque ſocio celeberrimo illo duce Mommorācio, cuius quot hoſte tot victoriæ memoratu repreſſit fortiter coniu ratos hæreticos, ſignif rum factionis obſedi Montem Regiū, Fanu S. ueri, Caſtronouu Calnam, Braſſacū, Cr ſelium, Caſtrum vrbe & Mazametæ vallis p tapolim occupauit: c et triginta quà vrbes, caſtelia rebellium, qu

qu

que ſuperat admiratio-
nem triduo Apamiā illā
ampliſſimam, munitiſſi-
mamque ciuitatem expu
gnauit: quātum denique
Rex imperauit, tantū im-
pleuit, vt hoſtes intellige-
rent, nihil principum vi-
ribus, nihil Regum impe-
rijs eſſe difficile. Tum ſu-
blimi ſe vultu efferet po-
ſteritati venerādus Cardi
nalis Richelæus, qui vir-
tute quā nomine ditior,
cùm cæteri manu, ferro-
que rem gererent, exem-
plo, conſilioque pugna-
bat: incomparabili vir in-

genio, ſingulari pruden-
tia, pietate ſpectabili. Ha-
buerint ſanè conſpicuos
Pōtifices maiores noſtri,
non inuideo dum vnus
ſit inſtar omniū Richel-
læus. Oppoſuit olim Ita
lia ſuum tyrannis Ægi
dium prudentiſſimū an
tiſtitē, Gallia Turpinur
Sarracenis, Hiſpania X
menem Mauris, Aquit
nia Geraldum Lemoı
cenſem Anglis, Bohem
Ioannem Pragensē Hı
ſitis, Hungaria Grego
Martinuſium Ferdin
do, Dania Abſalon
Lon

Londeſium Slauis, Germania Huldricum Hungaris: vnum deinceps noſtra tempora, omnibus opponent hæreticis Richellæum. Neque verò hìc ſtabit curſus annaliũ, quia nō ſtetit hìc animus, & fortitudo Gallorum. Legentur quoque cum admiratione Caroli Valeſij ducis Engoliſmenſis præclarè facta, qui cùm Rupellę admouiſſet exercitum, ante Regis aduentum vrbē cinxit, & iamdiu emeritus, de Gallia tamen benè mereri non

deſijt, laborem labore continuans belli princi-pio iunxit exitum, perpe-tuum hoſti, vel otio cer-tamẽ indixit; etiam cum ceſſaret occupatus. Stu porem præſertim legen tibus afferes Schomber ge præſtantiſſime, cuiu incredibilis ad bellu animus, mihi quoque a dit animũ ad dicendu Sed ferro ſtylum, ma ingeniũ vincis: ſiue en te procelloſiſſimo m credis, cymba vectus gua, & turbines, tem ſtates, naufragia, cl h

hoſtiles, mortē luctatus ad obſeſſas inſulas penetras: Siue cum parua militum manu confertas Britannorum copias, & præſidia fundis, maiora quædam homine facere videris, & nos quaſi miraculis quibuſdā opprimere. Venies etiam in partē laudis Marilliace, qui veniſti in partem laboris, ſcient ventura tempora quos hoſtes ad Rēam fregeris, quæ pericula adieris, quæ Galliæ trophæa erexeris. Tuque Thoraſi inuictiſſime, quē

dudum geſtio nomina-
re, tu quandiu manebūt
literæ (manebunt autem
perpetuò) tandiu vindex
patriæ, hęreticę vltor au-
daciæ, Dux citra inuidiā
maximus vno omniū or
prædicaberis. Eſto Rè
inſulæ propugnacula
uertantur, ſtabūt tuæ gl
riæ monumenta: nequ
verò poterat tanta virt
loco tam anguſto con
neri, cui laudis camp
parabatur immēſus.
gebunt denique men
ria ſæculorum omni
cæteri nobiles Galli, q
run

rum animis etſi defuerint hoſtes, nullo tamen tempore defuturæ ſunt laudes. Obiecit illis Rex maria, ſine nauibus tranſmiſerunt: Anglos oppoſuit, continuò profligarũt: molẽ in æquore fieri imperauit, oceani altitudinẽ cumularũt. Quis hoſtes cõſtãtiùs expectauit? quis fortiùs excepit? quis celeriùs occupauit? quis inuaſit audaciùs? quis animoſiùs fudit? Mirabuntur exteræ nationes, ſtupebunt poſteri, Religio triumphabit. Diſcẽt hęc

miracula pueri, iuuenes recitabunt, viri conabuntur imitari, ſenes narrare gaudebunt, ætas nulla cõmendare deſinet. Pictor vel ipſa tantarum rerum vmbra ſuas tabulas illuſtrabit: Sculptor victorias illas durabit in marmore: mirabitur eloquentiam Orator huius v... argumenti magnitudi... ſuperari: Poeta cui h... ſolida ſuppetent ceſſa... inania prodigia finge... Dabitur demum om... bus prædicare quæ p... ci fecerint, paucis fa...

re

re, quæ prædicent vni-
uerſi. O te ergo non tuo-
rum minus, quàm tua ip-
ſius virtute fœlicē! TER
MAXIME LVDOVICE.
Tuis enim triũphis, quan
ta sũt iſta, quàmque præ-
clara ducũ facinora mi-
litant, qui vt maiora fe-
cerint quàm auſi eſſent
optare, quoties tamen in
te vnum intuentur, faten
tur vltrò ſe infinitis gra-
dibus minora feciſſe,
quàm ipſe exemplo fieri
poſſe docueris. Vniuerſi
demum rapiũtur in tuas
vnius laudes, & cùm à

nobis aliũ audiant co
mendari, percontari
lẽt, Regemne viderim
tum in manus ſum
radio hàc Rupellam
ſcribunt, & ducto o
concludunt, illàc ma
deriuãt, iſthàc obiect
molem ædificant, ord
caſtra componũt, aci
terra marique inſtru
Anglos procul oſten
ac demùm te ſingulis
cis miracula diuidẽ
exprimunt. LVDO
CVS, inquiunt, iden
vallo, idem in agmi
idem in claſſe, idẽ in
ge

gere, idem locis omnibus adeſt, pugna, triumphat quæ cum recitant attonito auditore vallantur, quiſque gaudet vel ipſa videre tuæ ſimulachra victoriæ.

QVID ſupereſt, niſi vt te ſupereſſe velimus imperio Ludouice? addant vitæ tuæ ſuperi annos, quos patriæ reddidiſti: dent LVDOVICO ſempiternum imperium, reddant ſempiternū imperio LVDOVICVM. Viuat nobis, viuat poſteris, viuat omnibus; ferat

vitam, quã rebelles amiſerunt;aut ſi nobis debetur hæres aliquis tantæ virtutis,det Rex optimus ſobolem ſe optimo meliorem, ne quis vnquam ſuccedat in regnum, qu non eius virtuti ſucceſſe rit. Quicunque deincep vẽturi ſunt ad imperiun Galliæ (venturi ſunt au tem, quos ex te Rex de deris)meminerint qual in Imperio fueris : nec liud quàm Ludouici n men ferant,dum virtu bus impleant nomẽ ill Auguſtum, quod virt

con-

Digitized by Google

venerandum, ſemper antiquum, ſemper nouum. Nullus ſit finis LVDOVICORVM. Iam quid à nobis exigis INVICTISSIME PRINCEPS, qui tibi totum deberi intelligis, quod poſſumus? gratias referam? ſed laudatoris munus ſuſcepi: laudem? ſed agendæ sũt gratiæ; & quamuis fece-

Digitized by Google

ris,quæ ab omnibus prę-
dicari debeant, effeciſti
tamen, ne quis ea prędi-
care poſſet, quia non mi-
nori virtute noſtra præ-
conia ſuperaſti, quàm
clauſtra rebellium. Vti-
nam toties victor, ſaltem
ſemel triumphares. O ſ
mos ille vigeret adhuc
quo ſolemni pompa vi
ctores portabantur in v
bem, quantus foret Imp
ratoris noſtri triumphu
quæ gentium acclam
tiones? quæ monumen
victoriarum? Iret ar
currum depreſſo col
ſu-

ſubiectis ceruicibus, ſubacto vultu condemnata rebellio: currum traherent ſimul vincti, ſimul victi cum Rupellenſibus Angli, frontibus famulari iugo coniunctis: ſuccederent agmina vitiorum vno ſimul omnia loro deuincta, cæſaque flagello virtutum. Hic tractus ſonanti compede, liuor ringeret: fremeret audacia ſine telo: iaceret arrogantia ſine ſupercilio: morderet inuidia ſine dẽte: debaccharetur impietas ſine voce: mœſta

hæ-

hæreſis ſine viribus ag-
mē clauderet. Qui plau-
ſus intereà, quæ in te lau-
des à circumfuſis militi-
bus conferrētur? Tu Be
nearnus, tu Ciſalpinus, tu
Tranſalpinus, tu Aqui
tanicus, tu Britannicus, tu
Gallia dignior, tu patr
fœlicior, tu Hērico M:
gno, maior LVDOV
CVS, feſtis vocibus dic
reris. Splendidi præter
tituli, laureati lemniſ
ſublimes imagines pr
ferrentur. Ebore redc
retur infœlix Rupe
pretio maiori, quàm n
ri-

Digitized by Google

rito : viuerent adhuc in adamante, quos in campo iugulaſti, cælatura, quã vita nobiliores : Topazijs, & amethyſtis ſplẽdorẽ adderent virtutum tuarum inſculpta miracula: emineret in auro ſublime propugnaculũ Ludouiceum : aſſurgerent iuxta in argento Aureliacenſe, Marilliacenſe, cæteraq; tam nunc pretioſo, quã anteà preſſo molimine firmamenta: præirent de coniuratorum manib⁹ extorta ſigna ſuperbiæ : toties victi Bukkin-

kincamij ſimulachrũ fer
ream domito collo cate-
nam trahens, pedibus,
manibuſq; reuinctis, ſplẽ-
didũ fieret pompæ ludi-
brium. Nectare ſpumaret
artefactus oceanus, vallo
nõ iam cæſpitio, ſed ada-
mantino circumcluſus,
lapillorum obicibus am-
broſij fluctus alliderẽtur,
imbres gẽmeos frãgeret
moles in auro, erudito la
bore ſudata. Alij denique
LVDOVICO ponerent
obeliſcos, vt Ceſoſtri: alij
colũnas erigerẽt, vt Tra-
iano: tabulas illi figerent,
vt

vt Alexandro : arcus iſti
flecterẽt, vt Cõſtãtino: Py
ramides quidã excitarẽt,
vt Nino: quida currus iũ-
gerent, vt Cęſarib⁹: pluri-
mi ſtatuas erigerẽt, vt vi-
ctorib⁹ innumeris. Sic LV
DOVICE IVSTISSIME
triũphares. Quãquam, vt
fatear, hæc minora ſunt
meritis, neq; vlla reperiri
poſſunt emblemata, qui-
bus tanta Majeſtas exæ-
quetur. Non obeliſci in
metam efformati, Regis
gloria metas neſcit: non
columnæ quæ deorſum
baſi nituntur, cælo nomẽ
il-

illius innititur: nō tabulæ quæ pigmentis collucēt, virtus iſta factis non coloribꝰ illuſtratur: nō arcus qui curuantur, atque flectuntur, recta hic diſcipli na militis, inflexa cōſtātia ducis: nō Pyramides quæ puncto terminātur, LVDOVICI victorię terminos nullos agnoſcēt: non currus qui præterlabuntur, non præterjbit hoc factum: non ſtatuæ demum quę obmuteſcunt, tanta prodigia non ſilebunt. Triumphaſti de ingenijs hominū, qui cùm
ſe

ſe impares rebus tuis om
nibus exornandis agno-
ſcant, in earum ſingulis
ſinguli partibus occupa-
buntur. Neque verò pro-
pereà, vlla erit in ijſdem
factis enarrandis ſimili-
tudo dictorũ, ſed in vna
victoria omnes variè triũ
phabũt. Quia tantũ vnus
effeciſti, quantùm vni-
uerſi laudare poſſint. Di-
cent alij pietatem illam
ſpectabilẽ qua exercitui
prælucebas: alij fœlicita-
tem ſcribent quà toties
vincebas, quoties prodi-
bas in aciem: alij pruden-
tiam

tiam in conſilijs celebrabunt:alij fortitudinem in factis extollent: multis concluſus, & ſubiugatus oceanus: multis merſus, & profligatus Anglus: omnibus Rupellæ fames, & funus occurret. Iam quàm copioſa dicendi vis ex foſſis caſtrenſibus eruetur? quàm arduam ſuggerent illa propugnacula? quàm ſublimem religio? quàm longam obſidionis infracta cõſtantia? quàm magnificam tuus in vrbem ingreſſus? omnes poſtremò mirari pote-

te-

cus. Tuum eſt æſtima-
re, Rex præſtantiſſime, cùm tuis laudibus nõ ſufficiant vniuerſi, num veniã dignus videar, ſi de te pauciſſima dixerim. Fors erit (ſiquidem opera noſtra placuerit) vt aliquando maiora audeam. Perge modo perduellionis reliquias inſequi, perge buſta illa patriæ, noſtris malis inflammata, noſtris

dia

Digitized by Google

diu cōſeruata cineribus, aut diſſipare conſilio, aut cæde, ſanguineque re-ſtinguere. Compede deſperatio, non gratia cohibetur. Et ſanè ſi mulctare pergis beneficijs perduelles, periculum eſt ne præmijs inuitati quāplurimi, addantur numero deſertorum, pluresque tandem hoſtes, quam ciues ſis habiturus. Memineris te eſſe IVSTVM. Iuſtitia pœnas, & premia diuidit: nunc pœnam beneficio ſuſtinet, nunc gratiam pœ-

nis; ſupplicijſque commutat. Age, age, pauciora reſtant quàm feceris, & tamen nimis multa ſuperſunt: ægrè virtutes, facilè vitia propagantur. O quando licebit dicere: Omninò vicimus: Nullus rebellis tota Gallia ſupereſt: nullum graſſatur bellum ciuile: nullus inter nos viuit hæreticus. Licebit certè, licebit aliquando, licebit breui. Hoc omnes optamus: Hoc Chriſtianus orbis expectat. Hoc propitium numen continentibus, te-
ſta-

ſtatiſſimiſque miraculis pollicetur.

FINIS.

Digitized by Google

Vid. D.Octauianus Finatius Rector Pœnitent. pro Eminētiſs. ac Reuerēdiſs. D.Card. Archiepiſcopo.

Imprimatur.
Fr. Hieronymus Onuph. Cōſultor S.Officij pro Reuerendiſs.P.Inquiſ. Bonon.

50 A01462953